

© Панчук О.Ю., Макаров С.Ю., Сергета І.В.

УДК: 612.821 + 371.26 : 616.31 + 61: 378.096 - 053.82

Панчук О.Ю., Макаров С.Ю., Сергета І.В.

Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова (вул.Пирогова, 56, м. Вінниця, 21018, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МІЖ ПОКАЗНИКАМИ НАВЧАЛЬНОЇ УСПІШНОСТІ ЗА ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНИМИ ДИСЦИПЛІНАМИ ТА ХАРАКТЕРИСТИКАМИ РІВНЯ РОЗВИТКУ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНИХ ФУНКЦІЙ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТІВ СТОМАТОЛОГІЧНОГО І МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТІВ

Резюме. В ході досліджень на підставі використання процедур кореляційного і факторного аналізу визначені особливості взаємозв'язку між показниками навчальної успішності за професійно-орієнтованими дисциплінами та характеристиками рівня розвитку психофізіологічних функцій та особливостей особистості студентів стоматологічного (впродовж періоду навчання) і медичного (напередодні екзаменаційних випробувань) факультетів. Встановлено, що рівень навчальної успішності серед студентів стоматологічного факультету відзначається наявністю надзвичайно тісних зв'язків з комплексом показників, які відзначають рівень розвитку психофізіологічних функцій, пов'язаних із функціональним станом вищої нервової діяльності, уваги, зорової сенсорної системи і соматосенсорного аналізатору, а також особливості формування таких особливостей особистості, як властивості тривожності та структури темпераменту, нервово-психічних станів та агресивних проявів особистості, рівень суб'єктивного контролю студентської молоді. Виявлений цілий ряд несприятливих проявів і напередодні проведення екзаменаційних випробувань, зокрема, суттєвий вплив на показники навчальної успішності характеристик найменш конструктивних корелят механізмів психологічного захисту, таких фаз емоційного вигорання, як фази резистентності і виснаження, тривожні прояви особистості та астеничного і депресивного станів.

Ключові слова: студенти стоматологічного і медичного факультетів, показники навчальної успішності за професійно-орієнтованими дисциплінами, психофізіологічні функції, особливості особистості, взаємозв'язок.

Вступ

Встановлення особливостей взаємозв'язку між показниками навчальної успішності як загалом, так і, в першу чергу, за професійно орієнтованими дисциплінами та характеристиками рівня розвитку психофізіологічних функцій та особливостей особистості студентів стоматологічного і медичного факультетів, слід вважати одним із найважливіших завдань фізіолого-гігієнічного змісту, що відзначається суттєвим профорієнтаційним значенням та характеризує як адаптаційний потенціал організму студенток і студентів, так і рівень їх професійної придатності до виконання типових професійних навичок і трудових операцій [2, 4, 5, 9, 15, 17].

Дійсно, дані проведених впродовж останніх років досліджень, по-перше, чітко підкреслюють неповну і недостатню відповідність рівня та ступеня розвитку професійно-значущих для стоматологічних і медичних спеціальностей досліджуваних студентів вимог, які ставлять перед організмом і особистістю дівчат і юнаків, спеціальності стоматологічного і медичного профілю та характеристиками науково-обґрунтованих психофізіограм і психограм, по-друге, визначають відсутність чітко окреслених однотипних, або навіть хоча б подібних одна до одної, тенденцій щодо змін з боку критеріальних психофізіологічних функцій та особливостей особистості, які визначаються впродовж часу навчання у вищому медичному навчальному закладі, по-третє, як пріоритетне завдання визначають розроблення, запровадження, апробацію, фізіолого-гігієнічну оцінку та подальше удосконалення програм профілактичного, корекційного, оздоровчого змісту. Не-

обхідність розв'язання такого триединого завдання відзначається нагальною потребою в забезпеченні покращання функціонального стану і збільшенні адаптаційних можливостей організму, а також в запобіганні виникнення як донозологічних, так і клінічно-окреслених змін у стані соматичного і психічного здоров'я дівчат і юнаків, які навчаються [5, 6, 7, 8, 13, 14, 16].

Метою дослідження є встановлення особливостей взаємозв'язку між показниками навчальної успішності за професійно-орієнтованими дисциплінами та характеристиками рівня розвитку психофізіологічних функцій та особливостей особистості студентів стоматологічного і медичного факультетів.

Матеріали та методи

Наукові дослідження проводились серед студентів 1, 3 і 5 курсів стоматологічного та 3 курсу медичного факультетів Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова. До числа критеріальних професійно-значущих психофізіологічних функцій, що підлягали поглибленому дослідженню на підставі застосування загальноприйнятих та поширених у практиці фізіолого-гігієнічних досліджень інструментальних та комп'ютерних тестових методик, були віднесені такі показники функціональних можливостей вищої нервової діяльності, як латентний період простої зорово-моторної реакції і диференційованої зорово-моторної реакції, рухливість і врівноваженість нервових процесів, особливості концентрації, стійкості і переключення уваги та психофізіологічні характеристики розумової працездатності (ефективність праці, ступінь

втягнення у діяльність, що виконується, психічна стійкість), функціональні можливості зорової сенсорної системи (критична частота злиття світлових миготінь) та соматосенсорного аналізатора (координація рухів) тощо [3, 11].

До числа критеріальних професійно-значущих особливостей особистості, що підлягали вивченню, відносились показники темпераменту, тривожності, характеру, рівня суб'єктивного контролю, провідні кореляції психічних станів і, передусім, станів астенії та депресії, агресивних проявів, емоційного вигоряння, емпатичних здібностей, механізмів психологічного захисту, окремих провідних проявів професійної адаптації та біоритмологічних особливостей, а також цілого ряду інших особистісних рис, рівень та ступінь вираження яких визначався шляхом використання відповідних стандартизованих особистісних опитувальників, тестових методик і шкал [10, 11].

З метою встановлення особливостей взаємозв'язку між показниками навчальної успішності за професійно-орієнтованими дисциплінами та характеристиками рівня розвитку психофізіологічних функцій та особливостей особистості студентів застосовувались процедури кореляційного і факторного аналізу [1, 12].

Під час використання з метою здійснення прогностичної оцінки одержаних показників процедур кореляційного аналізу встановлювався ступінь функціонального взаємозв'язку отриманих даних на основі визначення значень коефіцієнта кореляції Спірмена (r_s) та рівень його значущості (p), а також здійснювалась подальша оцінка його величин за допомогою традиційно існуючої системи оцінок і градацій. Так, значення коефіцієнту кореляції в межах від 0 до 0,3 визначали наявність слабого кореляційного зв'язку, в межах від 0,3 до 0,6 - наявність кореляційного зв'язку середньої сили, в межах від 0,6 до 1,0 - наявність сильного кореляційного зв'язку.

Дані застосування процедур факторного аналізу дозволяли отримати глибинну змістовну інтерпретацію досліджуваних явищ і, на підставі здійснення відповідних статистичних перетворень, виявити причини, що пояснюють природу множини існуючих кореляційних зв'язків у статистичній моделі процесів, які розглядаються, визначити найвагоміші статистично-значущі взаємозв'язків між вихідними та кінцевими параметрами побудованих прогностичних моделей.

Результати. Обговорення

Аналізуючи на підставі даних кореляційного аналізу особливості взаємозв'язку впродовж часу навчання між показниками, які визначають рівень узагальненої навчальної успішності студентів стоматологічного факультету впродовж часу навчання у вищому медичному навчальному закладі, передусім, навчальної успішності за окремими професійно-орієнтованими дисциплінами, та характеристиками рівня розвитку провідних про-

фесійно-значущих психофізіологічних функцій, слід було звернути увагу та наявність численних їх достовірних кореляційних зв'язків: серед дівчат - відповідно з показниками швидкості простої ($r_s = -0,42-0,67$, $p < 0,01-0,001$) і диференційованої ($r_s = -0,37-0,60$, $p < 0,05-0,001$) зорово-моторної реакції, врівноваженості нервових процесів ($r_s = -0,45-0,72$, $p < 0,01-0,001$), ефективності роботи, що виконується ($r_s = -0,49-0,70$, $p < 0,01-0,001$), критичної частоти злиття світлових миготінь ($r_s = 0,42-0,78$, $p < 0,01-0,001$), кількості дотиків під час проведення тремометрії ($r_s = -0,45-0,79$, $p < 0,01-0,001$), а також інтегрального показника координації рухів, що становить частку від поділу кількості дотиків на час, витрачений на виконання тестового завдання ($r_s = -0,41-0,69$, $p < 0,01-0,001$), серед юнаків - відповідно з показниками швидкості простої ($r_s = -0,44-0,77$, $p < 0,01-0,001$) і диференційованої ($r_s = -0,28-0,73$, $p < 0,05-0,001$) зорово-моторної реакції, врівноваженості нервових процесів ($r_s = -0,45-0,73$, $p < 0,01-0,001$), ефективності роботи, що виконується ($r_s = -0,30-0,71$, $p < 0,05-0,001$), критичної частоти злиття світлових миготінь ($r_s = 0,45-0,67$, $p < 0,01-0,001$), кількості дотиків під час проведення тремометрії ($r_s = -0,43-0,80$, $p < 0,01-0,001$), а також інтегрального показника координації рухів ($r_s = -0,43-0,62$, $p < 0,01-0,001$).

Водночас, у ході проведення оцінки на основі даних кореляційного аналізу особливостей взаємозв'язку між показниками, які визначають рівень узагальненої навчальної успішності і, передусім, навчальної успішності за окремими професійно-орієнтованими дисциплінами, та характеристиками рівня розвитку провідних професійно-значущих особливостей особистості, необхідно було відзначити наявність численних їх достовірних кореляційних зв'язків: серед дівчат - відповідно з показниками ергістичності ($r_s = 0,32-0,45$, $p < 0,05-0,01$) і пластичності ($r_s = 0,30-0,52$, $p < 0,05-0,001$) у структурі темпераментологічних проявів, темпу реакцій ($r_s = 0,28-0,39$, $p < 0,05$), емоційності ($r_s = 0,37-0,44$, $p < 0,05-0,01$), ситуативної ($r_s = -0,48-0,77$, $p < 0,001$) і особистісної ($r_s = -0,54-0,80$, $p < 0,001$) тривожності, астенічного ($r_s = -0,44-0,57$, $p < 0,01-0,001$) і депресивного ($r_s = -0,39-0,64$, $p < 0,01-0,001$) станів, акцентуації характеру за емотивним ($r_s = 0,29-0,36$, $p < 0,05-0,01$), тривожним ($r_s = -0,32-0,46$, $p < 0,05-0,001$), збудливим ($r_s = -0,26-0,34$, $p < 0,05$) і дистимним ($r_s = -0,48-0,66$, $p < 0,01-0,001$) типами, рівня суб'єктивного контролю в галузі досягнень ($r_s = 0,36-0,62$, $p < 0,05-0,001$), невдач ($r_s = 0,30-0,58$, $p < 0,05-0,001$), навчальних (професійно-обумовлених) відносин ($r_s = 0,43-0,64$, $p < 0,01-0,001$) та здоров'я і хвороби ($r_s = 0,48-0,73$, $p < 0,001$), таких компонентів агресивних особистісних проявів, як фізична ($r_s = -0,32-0,40$, $p < 0,05-0,01$), вербальна ($r_s = -0,25-0,33$, $p < 0,05$) і непрямая ($r_s = -0,29-0,44$, $p < 0,05$) агресія, роздратованість ($r_s = -0,30-0,48$, $p < 0,05-0,001$) і негативізм ($r_s = -0,30-0,45$, $p < 0,05-0,001$), рівня напруженості ($r_s = -0,32-0,50$, $p < 0,05-0,001$), резистентності ($r_s = -0,32-0,47$, $p < 0,05-0,01$) і виснаження ($r_s = -0,40-0,43$, $p < 0,01$) в ході визначення особливостей емоцій-

ного вигорання тощо, серед юнаків - відповідно з показниками ергістичності ($r_s=0,36-0,48$, $p<0,01$) пластичності ($r_s=0,36-0,50$, $p<0,05-0,01$) у структурі темпераментологічних проявів, темпу реакцій ($r_s=0,34-0,46$, $p<0,05-0,01$), емоційності ($r_s=0,32-0,40$, $p<0,05$), ситуативної ($r_s=0,50-0,75$, $p<0,001$) і особистісної ($r_s=-0,52-0,77$, $p<0,001$) тривожності, астеничного ($r_s=-0,42-0,59$, $p<0,001$) і депресивного ($r_s=-0,42-0,68$, $p<0,01-0,001$) станів, акцентуацій характеру за емотивним ($r_s=-0,25-0,37$, $p<0,05$), тривожним ($r_s=-0,31-0,45$, $p<0,05-0,01$), збудливим ($r_s=0,29-0,31$, $p<0,05$) і дистимним ($r_s=-0,49-0,70$, $p<0,001$) типами, рівня суб'єктивного контролю в галузі досягнень ($r_s=0,35-0,56$, $p<0,01-0,001$), невдач ($r_s=0,37-0,54$, $p<0,05-0,01$), навчальних (професійно-обумовлених) відносин ($r_s=0,48-0,72$, $p<0,01-0,001$) та здоров'я і хвороби ($r_s=0,52-0,77$, $p<0,001$), таких компонентів агресивних особистісних проявів, як фізична ($r_s=-0,28-0,36$, $p<0,05$), вербальна ($r_s=-0,27-0,35$, $p<0,05-0,01$) і непряма ($r_s=-0,27-0,36$, $p<0,05$) агресія, роздратованість ($r_s=0,32-0,38$, $p<0,05$) і негативізм ($r_s=-0,34-0,42$, $p<0,05-0,01$), рівня напруженості ($r_s=-0,36-0,54$, $p<0,05-0,001$), резистентності ($r_s=-0,36-0,67$, $p<0,05-0,001$) і виснаження ($r_s=-0,46-0,53$, $p<0,01-0,001$) в ході визначення особливостей емоційного вигорання тощо.

Натомість згідно із результатами використання процедур факторного аналізу, закономірності, котрі відображали взаємозалежність між показниками, які визначають рівень узагальненої навчальної успішності студентів стоматологічного факультету впродовж часу навчання у вищому медичному навчальному закладі і, передусім, навчальної успішності за окремими професійно-орієнтованими дисциплінами (у), та характеристиками рівня розвитку провідних психофізіологічних функцій слід було представити у вигляді таких взаємовідношень (1-2):

- у дівчат:

$$y = 0,447f_1 + 0,313f_2 + 0,236f_3; \quad (1)$$

де фактор f_1 - має бути визначений як "функціональні особливості соматосенсорного аналізатора студенток" (частка дисперсії - 34,35%) і, насамперед, об'єднував у своїй структурі показники, котрі відображали показники координаційних здібностей і, передусім, характеристики треметрії та інтегрального показника координації рухів; фактор f_2 - має бути визначений як "функціональні особливості вищої нервової діяльності студенток" (частка дисперсії - 28,33%) і, в першу чергу, був пов'язаний з показниками латентного періоду простої і диференційованої зорово-моторної реакції, врівноваженості і рухомості нервових процесів досліджуваних дівчат; фактор f_3 - має бути визначений як "функціональні особливості уваги та зорової сенсорної системи студенток" (частка дисперсії - 19,75%) та, передусім, включав у свою структуру показники ефективності праці, що виконується, та критичної частоти злиття світлових миготінь дівчат майбутніх стоматологів;

- в юнаків:

$$y = 0,418f_1 + 0,326f_2 + 0,224f_3; \quad (2)$$

де фактор f_1 - має бути визначений як "функціональні особливості ССА студентів" (частка дисперсії - 32,37%) і, передусім, об'єднував у своїй структурі показники, котрі відображали характеристики координаційних здібностей дівчат і, в першу чергу, показники щодо кількості дотиків під час проведення треметрії та інтегрального показника координації рухів; фактор f_2 - має бути визначений як "функціональні особливості вищої нервової діяльності студентів" (частка дисперсії - 29,04%) і, в першу чергу, був пов'язаний з показниками латентного періоду простої і диференційованої зорово-моторної реакції, врівноваженості і рухомості нервових процесів досліджуваних юнаків; фактор f_3 - має бути визначений як "функціональні особливості уваги та зорової сенсорної системи студентів" (частка дисперсії - 20,12%) та, передусім, включав у свою структуру показники ефективності праці, що виконується, і критичної частоти злиття світлових миготінь дівчат майбутніх стоматологів.

Разом із тим, відповідно до результатів застосування процедур факторного аналізу, закономірності, котрі відображали взаємозалежність між показниками, які визначають рівень узагальненої навчальної успішності і, передусім, навчальної успішності за окремими професійно-орієнтованими дисциплінами (у), та характеристиками рівня розвитку провідних особливостей особистості необхідно було представити у вигляді наступних взаємовідношень (3-4):

- у дівчат:

$$y = 0,450f_1 + 0,267f_2 + 0,201f_3; \quad (3)$$

де фактор f_1 - має бути визначений як "особливості тривожності та структури темпераменту студенток" (частка дисперсії - 29,87%) і, передусім, був пов'язаний з показниками рівня вираження особистісної і ситуативної тривожності, а також таких властивостей структури темпераменту, як характеристики ергістичності, пластичності, соціальної пластичності, темпу реакцій та емоційності; фактор f_2 - має бути визначений як "особливості нервово-психічних станів та агресивних проявів особистості студенток" (частка дисперсії - 19,00%) і, в першу чергу, об'єднував у своїй структурі показники, що відображали характеристики астеничного і депресивного станів, фізичної, вербальної і непрямой агресії, роздратованості, негативізму та підозрілості; фактор f_3 - має бути визначений як "особливості РСК студенток" (частка дисперсії - 16,72%) і, насамперед, включав у свою структуру показники РСК в галузі досягнень, невдач,

- в юнаків:

$$y = 0,424f_1 + 0,336f_2 + 0,246f_3; \quad (4)$$

де фактор f_1 - має бути визначений як "особливості тривожності та структури темпераменту студентів" (частка дисперсії - 30,12%) і, передусім, був пов'язаний з показниками рівня вираження особистісної і ситуатив-

ної, а також таких властивостей структури темпераменту, як характеристики ергістичності, пластичності, темпу реакцій та емоційності; фактор f_2 - має бути визначений як "особливості нервово-психічних станів та агресивних проявів особистості студентів" (частка дисперсії - 18,67%) і, в першу чергу, об'єднував у своїй структурі показники, що відображували характеристики депресивного і астеничного станів, фізичної, вербальної і непрямой агресії, роздратованості та негативізму; фактор f_3 - має бути визначений як "особливості рівня суб'єктивного контролю студентів" (частка дисперсії - 15,22%) і, насамперед, включав у свою структуру показники рівня суб'єктивного контролю в галузі досягнень, невдач, навчальних (професійно-обумовлених) і міжособистісних відносин, а також здоров'я і хвороби.

Надзвичайно цікаві дані були отримані під час виконання процедур факторного аналізу серед студентів медичного факультету напередодні проведення (за 1 місяць до екзаменаційної сесії) та безпосередньо перед складанням диференційованих заліків і проведенням екзаменаційних випробувань.

Так, напередодні проведення екзаменаційної сесії взаємозалежність між показниками, які визначають рівень узагальненої навчальної успішності і, передусім, навчальної успішності за окремими професійно-орієнтованими дисциплінами (у), та характеристиками рівня розвитку провідних особливостей особистості слід було представити у вигляді наступних взаємовідношень (5-6):

- у дівчат:

$$y = 0,412f_1 + 0,311f_2 + 0,193f_3; \quad (5),$$

де фактор f_1 - має бути визначений як "особливості тривожності та психічних станів студенток" (частка дисперсії - 27,44%) і, передусім, був пов'язаний з показниками рівня вираження особистісної та ситуативної тривожності, а також характеристик астеничного і депресивного станів; фактор f_2 - має бути визначений як "особливості механізмів психологічного захисту студенток" (частка дисперсії - 20,01%) і, в першу чергу, об'єднував у своїй структурі показники, що відображували такі механізми психологічного захисту особистості, як компенсація, раціоналізація і гіперкомпенсація, котрі вважаються найбільш конструктивними відносно подолання певних труднощів і проблем; фактор f_3 - має бути визначений як "особливості емоційного вигорання студенток" (частка дисперсії - 13,98%) і, насамперед, включав у свою структуру показники, що відображували фази напруження та резистентності;

- в юнаків:

$$y = 0,436f_1 + 0,296f_2 + 0,208f_3; \quad (6),$$

де фактор f_1 - має бути визначений як "особливості агресивних проявів особистості студентів" (частка дисперсії - 28,437%) і, передусім, об'єднував у своїй структурі характеристики вербальної і непрямой агресії, негативізму та узагальнений рівень індексу агресивності; фактор f_2 - має бути визначений як "особливості механізмів психологічного захисту студентів" (частка дис-

персії - 19,55%) і, в першу чергу, об'єднував у своїй структурі показники, що відображували такі механізми психологічного захисту особистості, як компенсація, раціоналізація, гіперкомпенсація і регресія, котрі вважаються найбільш конструктивними відносно подолання певних труднощів і проблем; фактор f_3 - має бути визначений як "особливості емоційного вигорання студентів" (частка дисперсії - 12,89%) і, насамперед, включав у свою структуру показники, що відображували фази напруження та резистентності;

Натомість безпосередньо перед складанням диференційованих заліків і проведенням екзаменаційних випробувань взаємозалежність між показниками, які визначають рівень узагальненої навчальної успішності і, передусім, навчальної успішності за окремими професійно-орієнтованими дисциплінами (у), та характеристиками рівня розвитку провідних особливостей особистості необхідно було представити у вигляді наступних взаємовідношень (7-8):

- у дівчат:

$$y = 0,472f_1 + 0,236f_2 + 0,199f_3; \quad (7),$$

де фактор f_1 - має бути визначений як "особливості тривожності та психічних станів студенток" (частка дисперсії - 32,12%) і, передусім, був пов'язаний з показниками рівня вираження особистісної та ситуативної тривожності, а також характеристик астеничного і депресивного станів; фактор f_2 - має бути визначений як "особливості емоційного вигорання та агресивних проявів студенток" (частка дисперсії - 23,06%) і, насамперед, включав у свою структуру показники, що відображували фази резистентності та виснаження, а також вербальної і непрямой агресії, роздратованості, негативізму та узагальнений рівень індексу агресивності; фактор f_3 - має бути визначений як "особливості механізмів психологічного захисту студенток" (частка дисперсії - 13,01%) і, в першу чергу, об'єднував у своїй структурі показники, що відображували такі механізми психологічного захисту особистості, як проекція, витіснення і заміщення, котрі вважаються найменш конструктивними відносно подолання певних труднощів і проблем;

- в юнаків:

$$y = 0,419f_1 + 0,326f_2 + 0,223f_3; \quad (8),$$

де фактор f_1 - має бути визначений як "особливості механізмів психологічного захисту студентів" (частка дисперсії - 29,75%) і, в першу чергу, об'єднував у своїй структурі показники, що відображували такі механізми психологічного захисту особистості, як проекція, витіснення, регресія і заміщення, котрі вважаються найменш конструктивними відносно подолання певних труднощів і проблем; фактор f_2 - має бути визначений як "особливості агресивних проявів особистості та тривожності студентів" (частка дисперсії - 20,887%) і, передусім, об'єднував у своїй структурі характеристики вербальної і непрямой агресії, негативізму та узагальнений рівень індексу агресивності, а також показники особистісної та ситуативної тривожності; фактор f_3 - має бути визначений

ний як "особливості емоційного вигорання та психічних станів студентів" (частка дисперсії - 12,38%) і, насамперед, включав у свою структуру показники, що відображали фази резистентності та виснаження, а також астеничного і депресивного станів.

Висновки та перспективи подальших розробок

1. В ході проведених досліджень на підставі використання процедур кореляційного і факторного аналізу визначені особливості взаємозв'язку між показниками навчальної успішності за професійно-орієнтованими дисциплінами та характеристиками рівня розвитку психофізіологічних функцій і особливостей особистості студентів стоматологічного (впродовж періоду навчання) і медичного (напередодні екзаменаційних випробувань) факультетів.

2. Встановлено, що рівень узагальненої навчальної успішності і, передусім, навчальної успішності за окремими професійно-орієнтованими дисциплінами, серед студентів стоматологічного факультету відзначається наявністю надзвичайно тісних зв'язків з комплексом показників, які відзначають рівень розвитку психофізіологічних функцій, пов'язаних із функціональним ста-

ном вищої нервової діяльності, уваги, зорової сенсорної системи і соматосенсорного аналізатору, а також особливості формування таких особливостей особистості, як властивості тривожності та структури темпераменту, особливості нервово-психічних станів та агресивних проявів особистості, а також рівня суб'єктивного контролю студентської молоді.

3. Виявлений цілий ряд несприятливих змін і напередодні проведення екзаменаційних випробувань, зокрема, суттєвий вплив на показники навчальної успішності характеристик найменш конструктивних за своїм змістом корелят механізмів психологічного захисту, таких фаз емоційного вигорання, як фази резистентності та виснаження, тривожні прояви особистості та характеристик астеничного і депресивного станів.

Отримані результати мають бути ураховані в подальшому під час розроблення оздоровчо-профілактичних заходів, впровадження здоров'я-зберігаючих технологій та сучасних підходів, спрямованих на оптимізацію професійного навчання, проведення психогігієнічної корекції перебігу процесів професійної адаптації і запобігання виникнення несприятливих змін у психофізіологічному стані організму майбутніх лікарів-стоматологів на етапі навчання у закладах вищої медичної освіти.

Список літератури

1. Антомонов М.Ю. Математическая обработка и анализ медико-биологических данных /М.Ю. Антомонов. - К., 2006. - 558с.
2. Баранов А.А. Медицинские и социальные аспекты адаптации современных подростков к условиям воспитания, обучения и трудовой деятельности /А.А. Баранов, В.Р. Кучма, Л.М. Сухарева. - М.: ГОЭТАР-Медиа, 2008. - 352с.
3. Гигиена та екологія /за ред. В.Г. Бардова. - Вінниця: Нова Книга, 2007. - 724 с.
4. Кучма В.Р. Новые подходы к интеграции профилактических и оздоровительных технологий в образовательном процессе /В.Р. Кучма, П.И. Храмов, Е.Н. Сотникова //Гигиена и санитария. - 2006. - №3. - С.61-64.
5. Мороз В.М. Охрана праці у медицині та фармації /В.М. Мороз, І.В. Сергета, Н.М. Фещук, М.П. Олійник. - Вінниця, Нова книга. - 2005. - 544с.
6. Научно-методические основы изучения адаптации детей и подростков к условиям жизнедеятельности /под ред. В.Р. Кучмы, Л.М. Сухаревой. - М.: Изд-во Научного центра Здоров'я Детей РАМН, 2006. - 238с.
7. Панчук О.Ю. Особливості процесів формування показників функціонального стану вищої нервової діяльності та характеристик зорово-рухової координації студентів, що здобувають стоматологічний фах, в динаміці навчального процесу /О.Ю. Панчук //Світ мед. та біології. - 2016. - №3 (57). - С.57-62.
8. Панчук О.Ю. Психогігієнічна оцінка особливостей показників емоційного вигорання студентів стоматологічного факультету в динаміці процесу навчання /О.Ю. Панчук // Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe (East European Scientific Journal) - 2016.- № 12, part 1. - P.84-90.
9. Полька Н. С. Актуальні проблеми психогігієни дітей і підлітків: шляхи та перспективи їх вирішення (огляд літератури і власних досліджень) /Н.С. Полька, І.В. Сергета //Журнал НАМН України. - 2012. - Т. 18, № 2. - С. 223-236.
10. Практическая психодиагностика. Методики и тесты /под ред. Д.Я. Райгородского. - Самара: Издательский дом "Бахрах-М", 2011. - 667 с.
11. Приложение к методическим материалам экспертной системы индивидуального сопровождения "Лонгитюд": описание дополнений расширенной версии "Лонгитюд+" /[Мирошников С.А., Кравец О.Ю., Филиппова М.П., Чернов Р.В.]. - СПб, 2006. - 120 с.
12. Реброва О.Ю. Статистический анализ медицинских данных. Применение пакета прикладных программ Statistica // О.Ю. Реброва - М.: МедиаСфера, 2006. - 312с.
13. Сергета І.В. Донозологічні зрушення у стані психічного здоров'я: сучасні психогігієнічні підходи до тлумачення, діагностики та оцінки /І.В. Сергета //Наук. журнал МОЗ України. - 2013. - №3 (4). - С.36-49.
14. Сергета І.В. Закономерности процессов формирования показателей функциональных возможностей зрительной сенсорной системы и координационных способностей студентов высших медицинских учебных заведений в динамике обучения /И.В. Сергета, А.Е. Панчук, С.Ю. Макаров //Здоровье и окружающая среда: сб. науч. тр. - Минск: РНМБ, 2016. - Вып.26. - С. 102-106.
15. Сергета І.В. Современные подходы к эффективной реализации здоровьесберегающих технологий в высшем учебном заведении: профориентационные аспекты, психофизиологические основы /И.В. Сергета, А.Е. Панчук, С.Ю. Макаров //Батыс Казакстан медицина журналы. - 2016. - №3 (51). - С. 141-144.
16. Сердюк А.М. Наукове забезпечення програми "Здоров'я нації": реалії та перспективи /А.М. Сердюк //Наукові засади Міжгалузевої комплексної програми "Здоров'я нації". - Вип.1. - К.: Фірма "Деркул", 2007. - С.9-22.
17. Сердюк А.М. Психогігієна дітей і підлітків, страдаючих хронічними соматическими захворюваннями /А.М. Сердюк, Н.С. Полька, І.В. Сергета. - Вінниця: Нова книга, 2012. - 336с.

Панчук А.Е., Макаров С.Ю., Сергета І.В.

ОСОБЕННОСТИ ВЗАИМОСВЯЗИ МЕЖДУ ПОКАЗАТЕЛЯМИ УЧЕБНОЙ УСПЕВАЕМОСТИ ПО ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ОРИЕНТИРОВАННЫМ ДИСЦИПЛИНАМ И ХАРАКТЕРИСТИКАМИ УРОВНЯ РАЗВИТИЯ ПСИХОФИЗИОЛОГИЧЕСКИХ ФУНКЦИЙ И ЛИЧНОСТНЫХ ОСОБЕННОСТЕЙ СТУДЕНТОВ СТОМАТОЛОГИЧЕСКОГО И МЕДИЦИНСКОГО ФАКУЛЬТЕТОВ

Резюме. В ходе исследований на основе использования процедур корреляционного и факторного анализа определены особенности взаимосвязи между показателями учебной успеваемости по профессионально-ориентированным дисциплинами и характеристиками уровня развития психофизиологических функций и личностных особенностей студентов стоматологического (на протяжении периода обучения) и медицинского (накануне экзаменационных испытаний) факультетов. Установлено, что уровень учебной успеваемости среди студентов стоматологического факультета отличается наличием чрезвычайно тесных связей с комплексом показателей, характеризующих уровень развития психофизиологических функций, связанных с функциональным состоянием высшей нервной деятельности, внимания, зрительной сенсорной системы и соматосенсорного анализатора, а также особенности формирования таких личностных особенностей, как особенности тревожности и структуры темперамента, нервно-психических состояний и агрессивных проявлений личности, уровень субъективного контроля студенческой молодежи. Выявлен целый ряд неблагоприятных проявлений и накануне проведения экзаменационных испытаний, в частности существенное воздействие на показатели успешности характеристик наименее конструктивных коррелят механизмов психологической защиты, таких фаз эмоционального выгорания, как фазы резистентности и истощения, тревожных проявлений личности, астенического и депрессивного состояний.

Ключевые слова: студенты стоматологического и медицинского факультетов, показатели учебной успеваемости по профессионально-ориентированным дисциплинам, психофизиологические функции, личностные особенности, взаимосвязь.

Panchuk O.Yu., Makarov S.Yu., Serheta I.V.

FEATURES RELATIONSHIP BETWEEN INDICATORS OF EDUCATIONAL ACADEMIC PERFORMANCE FOR PROFESSIONAL-ORIENTED DISCIPLINES AND LEVELS OF DEVELOPMENT CHARACTERISTICS OF PSYCHOPHYSIOLOGICAL FUNCTIONS AND PERSONALITY TRAITS OF STUDENTS DENTAL AND MEDICAL FACULTIES

Summary. During the investigations on the basis of procedures correlation and factor analysis of the features of the relationship between indicators of academic performance for professionally-oriented disciplines and level of psychophysiological functions and personality traits students of dental (during the study period) and medical (the day before the examination tests) faculties. It was established that the level of academic performance among students of dental faculty indicated the presence of extremely close ties with a set of indicators that point out the level of psychophysiological functions related to the functional state of higher nervous activity, attention, visual sensory system and the somatosensory analyzer, and features the formation of such personality traits as anxiety features and structure of temperament, neuropsychiatric conditions, aggressive manifestations of personality and level of subjective control of students. Discovered a number of adverse manifestation on the eve of the examination tests, including a significant impact on the success of the least constructive characteristics correlate psychological defense mechanisms, such emotional burnout phase, as a phase of resistance and exhaustion, anxiety manifestations of personality, characteristics asthenic and depressive states.

Key words: students of dental and medical faculties, academic performance for professionally-oriented disciplines, psychophysiological functions, personality traits, relationship.

Рецензент - д.мед.н., проф. Очередько О.М.

Статья надійшла до редакції 11.11.2016р.

Панчук Олександр Юхимович - к.мед.н., докторант кафедри загальної гігієни та екології ВНМУ ім. М.І. Пирогова; hygiene@vnm.edu.ua

Макаров Сергій Юрійович - аспірант кафедри нормальної фізіології ВНМУ ім. М.І. Пирогова; esculapus@ya.ru

Сергета Ігор Володимирович - д.мед.н., проф., зав. кафедри загальної гігієни та екології ВНМУ ім. М.І. Пирогова; serheta@ukr.net

© Скумс А.В., Петрушенко В.В., Гребенюк Д.І., Іваніцький А.І.

УДК: 616.36 - 089: 616 - 06

Скумс А.В.¹, Петрушенко В.В.², Гребенюк Д.І.², Іваніцький А.І.³

¹Національний Інститут хірургії та трансплантології ім. О.О. Шалімова НАМН України, відділ хірургії поєднаної патології та захворювань заочеревинного простору (вул. Героїв Севастополя, 30, м. Київ, 03680, Україна); ²Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова, кафедра ендоскопічної та серцево-судинної хірургії (вул. Пирогова, 56, м. Вінниця, 21018, Україна); ³Кам'янець-Подільська центральна районна лікарня (вул. Матросова, 30, Хмельницька область, м. Кам'янець-Подільський, 32300, Україна)

СТРУКТУРА ХІРУРГІЧНИХ ВТРУЧАНЬ ПРИ ЗАСТАРІЛИХ ЯТРОГЕННИХ ПОШКОДЖЕННЯХ ПОЗАПЕЧІНКОВИХ ЖОВЧНИХ ПРОТОК

Резюме. Робота представляє собою ретроспективне дослідження структури та обсягу хірургічної допомоги при корекції застарілих ятрогенних пошкоджень позапечінкових жовчних протоків. В статті наведено результати попереднього аналізу 102 історій хвороби пацієнтів, що протягом 2006-2016 років проходили хірургічне лікування в Національному Інституті хірургії та трансплантології ім. О.О. Шалімова НАМН України та на базі кафедри ендоскопічної та серцево-судинної хірургії Вінниць-